

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Udrag fra Hjemløs

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Hjemløs", i Goldschmidt, M. A.: *Hjemløs*, udg. af Mogens Brøndsted ; Harald Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 341. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt04-shoot-idm140467280704144/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Hjemløs

helm, den næste han genser; han er forstkandidat, hjemme i sin begrænsede verden og i pagt med naturen, men uden Ottos iltre retfærdighedsidealisme. Under en jagt sker et sammenstød med en ungdomsbekendt, der har vist jødehad over for Mendoza, også en afregning (se note til II s. 206).

En tydelig negativ retningssviser er Schiøtt, nu situeret som jægmester på samme egn. Otto genfinder sin gamle lærer som kynisk epikuræer, dyrkende bordets og sengens glæder. Over for denne nedre ende af den æstetiske skala har hans tidligere discipel let ved at løfte sig til den øvre, og syngende rider han derfra som en Tannhäuser ud af Venusbjerg. Vanskeligere bliver det at fastholde bestemmelsen som digter ved det sidste af hjemegnens gensyn, mødet med moderen. Her spørges efter konkrete resultater: hvad er han egentlig bleven? Og han kan kun svare: mere menneske (II s. 219). Det er vel heller ikke ganske lidt, men det forpligter.

For at præstere noget tager han efter tilbagekomsten til hovedstaden sin dommedagsplan frem påny. Efter den første kosmiske fantasi (ovf. s. 332) blev den i Rom konkretiseret til et verdenshistorisk panorama, ligesom Goldschmidts egen romanplan tog historisk form på hans Italiensrejse. Den universelle ide minder om H.C. Andersens *Ahasverus*, som han havde givet en hård medfart; også Paludan-Müller var kommet med et dommedagsdrama af samme navn i 1853. Otto ser selv det krævende og ambitiøse ved projektet og begynder med den del der forekommer nærmest ved hans egne oplevelser, Roms kamp med Karthago, hvorom han havde foredraget for sine bataljonsfolk i Alperne. Men her vil Goldschmidt demonstrere sin tese fra efterskriften, at man digter som man er – ligesåvel som man høster som man sår. Otto formår ikke at skildre det ophøjede emne med fornøden kunstnerisk magt; det er bekræftelsen på at hans ydre nederlag i Alpekrigen var et billede på et indre. Derfor er der Nemesis i, at hans digt ved udgivelsen bliver nedsablet af kritikken. På den anden side nærer han den ideelle stræben – modsat flere af de gamle kendinge, der har svigtet den for titler og fordelagtige samfundsstillinger, såsom digteren Berg og politikeren Dalberg med navne som bjerg og dal. I sin nævnte efterskrift har Goldschmidt protesteret mod Paludan-Müller, der i *Adam Homo* gjorde svigteren til helt og lod ham for-

tjene frelsen gennem en kvinde; selv stiller han sin Otto på et højere trin, da denne vil »være ideal Personlighed eller gaa til Grunde«. Også derfor kan nedrakningen af Ottos digterværk – leveret af samme Helzen, som i anden del karikerede ham fra scenen – ramme så hårdt og give anledning til hans anden store krise.

Den er formet som direkte modstykke til den første (ovf. s. 332). Dengang var hans erotiske ideal bristet, det var et ydre tab, og han søgte trost i skønhedens og kunstens riger. Nu har han lidt skibbrud som kunstner, det er et indre forlis; og det medfører et indre opgør. Men foranledningen er som i første tilfælde typisk goldschmidtsk, den heftige reaktion på en tilsyneladende grov uret. Helzens kritik nøjes ikke med at påvise digtets faktiske mangler, men insinuerer en politisk tendens deri: at det skulle tage parti for den tyske civilisation mod det danske barbari og bruge Karthagos lod som billede på hvad der venter Danmark. Med et sådant skudsmål er værket i den nationalt bevægede tid slået ihjel, og Otto har uventet oplevet Mendozas skæbne, at »Fødelandet blev taget bort under hans Fødder» (II s. 237, sml. s. 205). En besk eftersmag af de nationalliberale beskyldninger mod Goldschmidt for at være unational.

Et lige så bittert privat minde var den fædrene proces (ovf. s. 325), som sønnen søger at videreføre skønt sagføreren nægter at kende til sagens akter. Ottos samtale med prokurator Bagger er en nøje parallel til faderens med prokurator Basse – samme afmægtige harme, som om han har arvet sin fars skæbne. At han tillige eller snarere slæber rundt på sin egen, ses af en tredje kalamitet. Da den snobbete justitsråd, hos hvem han logerer, erfarer at hans navn ikke længere er i vælten, beder han ham flytte. Sammenlagt bliver han altså ramt af tredobbelt hjemløshed, idet han frakendes fødelandet, afskæres fra at oprejse fædrelandet – samt mister sit logi. Det er en tragikomisk situation; men pointen er at den ydre uretfærdighed skal sammenkædes med tidligere skyldmomenter. Digtværkets brist hang sammen med brist i hans personlighed; Bagers og justitsrådets optræden har som baggrund hans tidligere karambolager med henholdsvis grevesønnen og skuespillerinden. Skyldafvejningen fører til selvpogør, og ligesom han rent udven-